

شیوه استناد به این مقاله: مقصودی نسب، شهرزاد؛ فهیم نیا، فاطمه؛ ناخدا مریم (۱۳۹۶) کودکان چگونه با هم خواندن را در کتابخانه تجربه می کنند؟ (مطالعه موردی حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن). فصلنامه پژوهش های خواندن، ۱(۱)، ۳۷-۵۵.

کودکان چگونه با هم خواندن را در کتابخانه تجربه می کنند؟ مطالعه موردی حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن

How children practice Co-reading in libraries? Case Study on Reading Circle of "House of Librarians for the Promotion of Reading among Children and teenagers"

Shahrzad Maghsoudinasab, Fatemeh Fahimnia, and Maryam Nakhoda

شهرزاد مقصودی نسب^۱، فاطمه فهیم نیا^۲، و مریم ناخدا^۳

Abstract

Background: Reading books provides children with joy of curiosity satisfaction, discover the unknown, continuous and informal learning, and experience things which are impossible in the real world. Libraries can donate them this joy, by furnishing suitable references and in addition helps them to practice social relations by creating opportunities to read together.

Purpose: The main goal of this research is "Survey on role of *House of Librarians for the Promotion of Reading among Children and Young People's* Reading Circle children, in providing an atmosphere for group reading". The secondary goals of this research are how to perform child-based creative reading in Reading Circles, role of Reading Circles in developing Life Skills, role of Reading Circle in developing critical cerebration among the members and its role in discovering and

چکیده

زمینه: کتاب خواندن، لذت ارضای حس کنجکاوی و کشف ناشناخته ها، یادگیری مستمر و غیررسمی، و تجربه آنچه ممکن است در دنیای واقعی قابل انجام نباشد را برای کودکان فراهم می کند. کتابخانه با فراهم کردن منابع مناسب می تواند این لذت را به کودکان هدیه دهد و همچنین با ایجاد فرصتی برای با هم بودن کودکان در خواندن، لذت و تجربه شکل دادن ارتباطات اجتماعی را فراهم کند.

هدف: بررسی نقش حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان در ایجاد فضایی برای خواندن گروهی میان کودکان است؛ بررسی چگونگی اجرای خواندن

^۱ دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران، (نویسنده مسئول) sh.maghsoudinasab@gmail.com

^۲ مدیر گروه رشته علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران، fahimna@ut.ac.ir

^۳ استادیار رشته علم اطلاعات و دانش شناسی دانشگاه تهران، mnakhoda@ut.ac.ir

realizing children information needing

خلأق کودک محور در حلقه مطالعاتی؛ نقش حلقه مطالعاتی در ایجاد مهارت‌های زندگی میان اعضا؛ نقش حلقه مطالعاتی در ایجاد مهارت تفکر انتقادی میان اعضا؛ و نقش حلقه مطالعاتی در کشف و درک نیازهای اطلاعاتی کودکان هدف این پژوهش بود.

Method: The approach of this research was qualitative and its method was case study. In this research, Reading Circle (a side program of Librarian House) was selected and its different discovery aspects were studied. We collected data, based on a group interview and observation.

روش: رویکرد این پژوهش کیفی و روش انجام آن مطالعه موردی است. در این پژوهش، حلقه مطالعاتی (از برنامه‌های جانبی خانه کتابدار) انتخاب، و جنبه‌های گوناگون آن در یک پژوهش اکتشافی بررسی شد. داده‌ها براساس مصاحبه گروهی و مشاهده گردآوری، و در مرحله بعد سازماندهی و تفسیر شدند.

Findings: Reading Circles, by implementing various reading programs, reading aloud, discuss, games, making handicrafts, performances, etc. makes reading pleasant and social for children. In Reading Circles, reading is creative and Child-Based; Child is not a passive listener and has an active role in reading himself.

یافته‌ها: حلقه مطالعاتی با اجرای برنامه‌های متنوع کتابخوانی، بلندخوانی، بحث و گفتگو، بازی، ساخت کاردستی، اجرای نمایش و دیگر فعالیت‌ها، خواندن را به امری دلپذیر و جمعی برای کودکان تبدیل می‌کند. در حلقه مطالعاتی، خواندن، خلأق و کودک محور است. کودک یک شنونده منفعل نیست و خود نقشی فعال در اجرای خواندن دارد.

Results: Children develop and improve their social Life Skills by taking part in Reading Circles. They train their critical reasoning in the discussions that are held after or during reading books with each other or with their teacher. An atmosphere without educational environment laws provides children to bring up their questions freely and without fear among their peers and teachers and consequentially find an answer in partnership of group members and their teacher.

نتایج: کودکان با مشارکت در برنامه‌های حلقه مطالعاتی مهارت‌های زندگی اجتماعی را در خود ایجاد، و تقویت می‌کنند. آنها با بحث و نقدهایی که پس از خواندن کتاب یا در حین آن با یکدیگر و یا با مربی خود دارند، قدرت استدلال و تفکر انتقادی را در خود پرورش می‌دهند. فضای بدون قوانین محیط‌های آموزشی، این امکان را برای کودکان فراهم می‌کند تا سؤالات خود را آزادانه و بدون ترس در میان همسالان و مربی مطرح نمایند و با مشارکت اعضای حلقه و مربی پاسخی برای پرسش خود بیابند.

Implications: Content producers (digital, print and audio-visual) can use many of children information needs that arouse during members discussions in order to produce suitable resources.

کاربردهای احتمالی: تولیدکنندگان محتوا (دیجیتالی،

Value/Originality: Experience report of Reading Circle and reading in social process in a format that is usable for other researchers is rare in literature. Also, it may be a starting point a new field for other researches.

Keywords: Children Reading Circle, Creative Child-Based Reading, Critical Reasoning, Social Skill, Social Reading Process.

چاپی، و دیداری-شنیداری) می‌توانند به بسیاری از نیازهای اطلاعاتی کودکان که از طریق بحث‌ها و گفتگوهای میان اعضای حلقه مطرح می‌شود، آگاه شده، جهت تولید منابع مناسب استفاده نمایند.

ارزش/اصالت: این پژوهش به دلیل مکتوب کردن تجربه حلقه مطالعاتی و خواندن در فرایندی اجتماعی، در قالبی که برای سایر پژوهشگران قابل استفاده باشد، ارزش دارد و شروعی برای سایر کارهای پژوهشی است.

کلیدواژه‌ها: حلقه مطالعاتی کودکان، خواندن خلاق کودک محور، تفکر انتقادی، مهارت اجتماعی، فرایند اجتماعی خواندن

مقدمه

وقتی کتاب می‌خوانیم تجربه‌های زیادی بر تجربیات خود می‌افزاییم و این تجربیات جدید بر زندگی و تصمیمات ما اثرگذار خواهند بود. بلوم^۱ و گرین^۲ (۱۹۸۴) خواندن را از دو منظر فرایند اجتماعی و فرایند زبان‌شناسی بررسی کرده‌اند: «همانند یک فرایند اجتماعی، خواندن برای بنا نهادن، ساختمان نمودن، و نگهداری کردن از ارتباطات اجتماعی بین و در میان مردم به کار برده شده است. به عنوان یک فرایند زبان‌شناسی، خواندن برای مقاصد و مفاهیم برقراری ارتباط، نه فقط میان یک نویسنده و یک خواننده، بلکه میان مردمی که در یک رویداد خواندن درگیر هستند به کار برده شده است» (تریسی و مورو، ۲۰۰۶: ۱۰۱). خواندن علاوه بر یک روند لذت‌بخش فردی، بر روابط اجتماعی نیز اثرگذار است و می‌تواند به عنوان یک رویداد، نقطه شروع ارتباطات اجتماعی شود. وقتی گروهی دور هم جمع می‌شوند و کتاب می‌خوانند هم یک گروه اجتماعی با عنوان «حلقه مطالعاتی» را تشکیل داده‌اند و هم با بحث‌ها و گفتگوهای حین و در انتهای خواندن به تقویت روابط اجتماعی خود می‌پردازند. خواندن و شکل‌گیری ارتباط اجتماعی و یادگیری در حلقه‌ای که اعضایش کودک هستند، علاوه بر بررسی جنبه‌های مختلف

^۱ Bloom

^۲ Green

خواندن، مستلزم توجه به ویژگی‌های اعضای گروه از جنبه‌های مختلف روان‌شناسی، جامعه‌شناسی، رفتار اطلاع‌یابی و... نیز هست.

دو دیدگاه محیط‌گرایی جان لاک و طبیعت‌گرایی روسو، سرآغاز پایه‌گذاری نظریات مهم روان‌شناسی هستند. نظریه‌های یادگیری بر پایه عقاید لاک شکل گرفت و نظریه رشدی شناختی پیاژه و فلسفه مونتسوری با نظریات روسو مطابقت دارد. محیط کتابخانه می‌تواند فضایی باشد که در آن هم به کنجکاوی‌های طبیعی کودکان توجه شود و برنامه‌هایی برای آموزش طراحی شود (طبق نظر لاک) و هم براساس سن کودکان محیطی فراهم شود تا او براساس تجربه و قوای شناختی مختص سنش به کشف و پرورش خود پردازد و در مسیر رشد قدم بردارد (طبق نظر روسو). از همین رو می‌توان نتیجه گرفت که محیط کتابخانه کودک و فعالیت‌های برنامه‌ریزی شده در آن می‌تواند فضایی برای ارضای حس کنجکاوی، یادگیری، کشف و تجربه برای کودکان فراهم آورد. محیط کتابخانه فضای ارتباطی مناسبی را برای کودکان نیز فراهم می‌کند تا تجربه کشف و پرسشگری را در کنار همسالان خود داشته باشند.

در نظریات جامعه‌شناسی تا سال‌ها به کودک‌کی تنها به عنوان دوره‌ای که باید از آن گذر کرد و به بزرگسالی رسید توجه شده است. در نظریات سنتی این حوزه از نظریه جامعه‌پذیری استفاده می‌شود. «جامعه‌پذیری، یعنی فرایندی که کودکان به وسیله آن خود را با جامعه سازگار و جامعه را در خود درونی می‌کنند. در این نظریه کودک به مثابه چیزی جدا از جامعه نگریسته می‌شود که باید به منظور تبدیل شدن به عضوی کاملاً کارکردی، شکل بگیرد و به وسیله نیروهای خارجی هدایت شود» (کورسارو، ۱۳۹۲: ۲۶) اما به تدریج دوره کودک‌کی به عنوان یک ساختار اجتماعی پذیرفته شد و به تأثیری که کودکان بر جامعه می‌گذارند، علاوه بر تأثیری که از جامعه می‌پذیرند، توجه شد. در این دوره نظریه بازتولید تفسیری به وجود آمد. «بازتولید تفسیری ابعاد ابداعی و خلاقانه مشارکت کودکان در جامعه را در بر می‌گیرد. کودکان با دریافت خلاقانه یا مناسب‌سازی اطلاعات دریافت‌شده از دنیای بزرگسالان، به منظور رفع نیازهایشان، به ایجاد فرهنگ‌های گروه‌های همال خاص خود می‌پردازند و در آنها مشارکت می‌کنند» (همان: ۴۵). کتابخانه‌ها می‌توانند با برنامه‌هایی که برای کودکان در نظر می‌گیرند آنها را در کنار هم جمع و محیطی را فراهم کنند تا در کنار هم به بازتولید تفسیری اطلاعات برسند.

با توجه به دیدگاه‌های روان‌شناسی و جامعه‌شناسی، حلقه مطالعاتی یک کتابخانه علاوه بر این که بر شکل‌گیری هویت فردی کودک اثرگذار است، در بنا نهادن روابط اجتماعی و اجتماعی شدن کودکان نیز کمک می‌کند. با گسترش فضای دیجیتالی، اپلیکیشن‌های تلفن همراه و... تغییر پارادایمی در مطالعات

رفتار اطلاع‌یابی به وجود آمده است. کول^۱ در بخشی از مقاله خود در کتاب *رفتار اطلاع‌یابی نسل جدید*: *کودکان و نوجوانان در قرن ۲۱*، به این مسأله اشاره می‌کند: «بخش عمده تغییر پارادایم در تحقیقات رفتار اطلاع‌یابی به اینترنت و طراحی نظام‌های اطلاعاتی مبتنی بر آن که به تسهیل جستجوی اطلاعات، نه تنها برای کاربران همیشگی اطلاعات و کاربران نظام‌های اطلاعاتی که برای زندگی روزانه^۲ و کارشان به جستجوی اطلاعات می‌پردازند، بلکه برای گروه جدید کاربران مانند دانش‌آموزان مدارس نیز می‌پردازد» (بهشتی و لارج، ۲۰۱۳: ۱۸). حلقه مطالعاتی کتابخانه باید ویژگی‌هایی داشته باشد تا بتواند در رقابت با اینترنت، اپلیکیشن‌ها و... جایگاه خود را از دست ندهد و نقش اثرگذار خود در شکل‌گیری ویژگی‌های شخصی، شناختی و اجتماعی کودکان را حفظ نماید. حلقه‌های مطالعاتی با افزودن ویژگی‌های بازی، اجرای نمایش و بهره‌گیری از مشارکت کودکان در اداره جلسه خواندن، کتابخوانی را به یک تجربه متفاوت و لذت‌بخش تبدیل می‌کند.

اهداف پژوهش

- هدف اصلی این پژوهش، بررسی نقش حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان در ایجاد فضایی برای خواندن گروهی میان کودکان است. اهداف فرعی این پژوهش عبارتند از:
- بررسی چگونگی اجرای خواندن خلاق کودک محور در حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان.
  - بررسی نقش حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان در ایجاد مهارت‌های زندگی میان کودکان با بهره‌گیری از ترویج و گسترش خواندن.
  - بررسی نقش حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان در ایجاد مهارت تفکر انتقادی به کمک برنامه‌های ترویج و گسترش خواندن.
  - بررسی نقش حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان در کشف و درک نیازهای اطلاعاتی کودکان.

پیشینه پژوهش

^۱ Cole

^۲ Everyday life

حلقه‌های مطالعاتی می‌توانند با هدف لذت خواندن یا با هدف ایجاد گروهی برای مطالعه منابع درسی و تقویت مهارت‌های آموزشی کودکان تشکیل شوند. کتابخانه‌های عمومی اغلب متولیان تشکیل این حلقه‌ها هستند ولی به ندرت می‌توان گزارشی مکتوب از این حلقه‌ها یافت و بیشتر عکس‌هایی که از این جلسات برداشته شده است در وب‌سایت یا وبلاگ این نوع کتابخانه‌ها مشاهده می‌شود.

رویکرد و روش

اغلب انجام پژوهش‌ها برای پاسخگویی به سؤالات و ابهاماتی است که درباره یک موضوع در ذهن پژوهشگر به وجود آمده است. «آنچه رویکرد پژوهش و فنون مورد استفاده آن را تعیین می‌کند، مسأله پژوهش است. هیچ رویکرد واحدی برای همه مسائل نیست و از این رو است که امر انتخاب مطرح می‌گردد» (پاول، ۱۳۸۵: ۱۹۳). پژوهشگران با توجه به اهداف و دیدگاه‌هایشان یکی از رویکردهای پژوهش را برمی‌گزینند. منظور از رویکرد «نگاه کلان و موضع کلی پژوهشگر نسبت به کلیت موضوع مورد مطالعه است» (منصوریان، ۱۳۸۸: ۶۰). انتخاب رویکرد بر روش انجام پژوهش تأثیرگذار است و این انتخاب می‌تواند رضایتمندی پژوهشگر را در حین انجام کار و پس از پایان آن در پی داشته باشد. با توجه به مسأله و اهدافی که از انجام این پژوهش مورد انتظار است، رویکرد کیفی^۱ انتخاب شد. توجه به بافت اطراف یک موضوع در رویکرد کیفی، از جمله دلایل انتخاب این رویکرد در انجام پژوهش بود. در رویکرد کیفی «توجه محقق به تعبیری است که افراد از واقعیات دارند و چون تعبیر وابسته به محتوا، به‌ویژه محتوای فرهنگی است، لذا در این نوع تحقیقات، درک مفاهیم، معانی، ارزش‌ها و هنجارها اهمیت خاصی دارد. به این معنی که در آن تعبیری از واقعیات جلوه می‌کند که در آن به روابط، نه مثل سنگی منجمد و ساکن بلکه مانند یک تابلو نگریسته می‌شود که با هر بار نگاه، احساس و هیجانی جدید ایجاد می‌کند» (محمدی، ۱۳۸۷: ۴۱-۴۲).

در این پژوهش از میان ویژگی‌های متعدد کتابخانه‌های کودک، مورد «حلقه مطالعاتی» انتخاب، و عوامل متعدد و مرتبط به هم در این مورد بررسی شد. در نتیجه، روش مطالعه موردی برای انجام این پژوهش در نظر گرفته شد. «هدف کلی در هر مطالعه موردی مشاهده تفصیلی ابعاد مورد بررسی و تفسیر مشاهده‌ها از دیدگاه کل‌نگر است. لذا مطالعه موردی معمولاً در زمره روش‌های کیفی دسته‌بندی می‌شود؛ زیرا این روش با تأکید بر فرایندها و درک و تفسیر آنها انجام می‌شود؛ به عبارت دیگر انجام مطالعه

^۱ qualitative

موردی جنبه مطالعه اکتشافی دارد نه تأییدی» (بازرگان، ۱۳۹۱: ۸۵). کیس^۱ (۲۰۰۷) در اثر خود برای معرفی روش مطالعه موردی این روش را مناسب برای بررسی رفتار و مسائل شناختی انسان معرفی می‌کند. از دیگر مواردی که او بر می‌شمرد اجرای این روش در طولانی مدت است که مثال استفاده از این روش پژوهشی در طولانی مدت، پژوهشی است که کولثا و برای بررسی رفتار اطلاع‌یابی دانشجویان انجام داد (کیس، ۲۰۰۷: ۲۱۱-۲۱۲). بازرگان چهار مرحله را برای انجام پژوهش با این روش بیان می‌کند (بازرگان، ۱۳۹۱: ۸۶):

الف) بیان مسأله و انتخاب «مورد»

ب) بررسی پیشینه تحقیق و برنامه‌ریزی برای انجام عملیات میدانی

ج) گردآوری داده‌ها و سازماندهی آنها

د) تدوین گزارش

مورد پژوهش

در پژوهش حاضر، فعالیت‌هایی که در جلسه حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن انجام می‌شود، بررسی شد.^۲ خانه کتابدار یک نهاد فرهنگی است، با ساختار اداری مستقل زیر نظر شورای کتاب کودک که در تاریخ ۱۳۸۳/۱۲/۱۴ افتتاح شد. این نهاد فرهنگی هدف اصلی خود را گسترش فرهنگ خواندن (خواندن، دیدن، شنیدن، لمس کردن) بین گروه‌های سنی کودک و نوجوان (صفر - شانزده سال) و تربیت کتابداران و مروجان به قصد ترویج خواندن می‌داند. از دیگر اهداف خانه کتابدار، می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود:

- ۱- ایجاد کتابخانه مرجع و مرکز اطلاع‌رسانی برای ترویج خواندن
- ۲- ارتباط با دانش‌آموزان و معلمان در جهت رشد فرهنگ کتابخوانی
- ۳- ارتباط با والدین و کودکان و نوجوانان دارای معلولیت در جهت رشد فرهنگی
- ۴- مشاوره در زمینه تأسیس، سازماندهی و توسعه کتابخانه‌های کودک و نوجوان و کانون‌های فرهنگی به ویژه در منطقه یازده تهران

^۱ Case

^۲ اطلاعات مربوط به خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن از طریق وبسایت این نهاد کسب شد:

<http://www.hlpr.ir/about>

خانه کتابدار در راستای اهداف و فعالیت‌هایش یک برنامه مطالعاتی برای کودکان ترتیب داده است. حلقه مطالعاتی کودکان هر دو هفته یک بار در روزهای دوشنبه ساعت ۱۵ الی ۱۶:۳۰ در محل خانه کتابدار برگزار می‌شود. در حال حاضر حلقه تنها برای گروه سنی ب (۷ تا ۹ سال) تشکیل می‌شود. به طور مداوم ۵ عضو ۹ ساله در جلسات حلقه شرکت می‌کنند. لازم به توضیح است که در طول دوره گردآوری اطلاعات و حضور در حلقه مطالعاتی یک عضو جدید ۸ ساله نیز به گروه پیوست. اهداف حلقه مطالعاتی کودکان عبارت است از:

لذت جمعی از مطالعه؛ تمرین گوش دادن و تمرین خواندن کلامی؛ تمرین مصالحه و مدارا؛ همیاری جمعی در رویکرد خواندن؛ هم‌سطح شدن نسبی کودکان در حلقه خواندن؛ تقویت روان‌خوانی و به طبع آن درک مطلب؛ درک تصویر و ارتقای سواد بصری؛ خواندن از طریق تصویر و فعال شدن ذهن کودک؛ همبستگی برای هدف مشترک از طریق مشارکت؛ پرورش ذائقه کودکان با ادبیات ناب؛ سهیم شدن کودکان در موضوعات جهانی هزاره سوم (صلح، بهداشت، مشارکت و مدارا، حفاظت از محیط زیست، آموزش حقوق کودک).

حلقه مطالعاتی کودکان اهداف دیگری را نیز دنبال می‌کند:

- در پیوسته‌خوانی وقتی بزرگسال می‌خواند، کودک خواندن را امری ساده و زیبا می‌یابد و شهادت تجربه را به دست می‌آورد.
- با هم خواندن، زمینه‌ساز خواندن خلاق است که به نوشتن خلاق منتهی می‌شود.
- هر خوانش با فعالیت قبل و بعد از خود با برون‌فکنی توأم است که منجر به حل مسائل کودکان توسط خود آنها و همسالانشان می‌شود.
- در تداوم این فعالیت، تفاوت‌ها و شباهت‌ها آشکار شده، همدلی‌ها صورت می‌گیرد. در تمرین همدلی، هر فرد قادر است خود را به جای دیگر موجودات گذاشته، و در نتیجه مفاهیم صلح جاری شود.
- در تداوم این فعالیت، هر فرد تلاش می‌کند قادر شود در حفظ ارزش‌ها و نعمات خود و دیگران به یک نسبت پیش برود.

- مشارکت کودکان در خواندن، مشارکت اجتماعی آنان را نیز تقویت می‌کند و برای مشارکت همدیگر را درمی‌یابد و مدارا و بردباری را تجربه می‌کنند.
- در حلقه ادبیاتی خواندن، هر یک از افراد به حق و حقوق فردی و اجتماعی خود آشنا شده، مفاهیمی چون آزادی فردی و اجتماعی را تجربه کنند.
- تداوم خواندن درون حلقه مطالعاتی، نظم و انضباط ایجاد می‌کند و فرد را به تعادل می‌رساند.
- بلندخوانی درون حلقه، باعث تقویت سمعی و بصری فرد و افراد درون حلقه می‌گردد و فعالیت‌های پس از آن ذهن تحلیلی فرد را تقویت نموده و برای فراگیری دروس آماده می‌سازد.
- کودکان در معرض مشکلات خواندن شناسایی می‌شوند و می‌توان فعالیت‌های ویژه‌ای برای آنان در نظر گرفت^۱.

با توجه به اهداف فوق، به کودک در ابعاد فردی، اجتماعی، تقویت مهارت‌های کلامی و زندگی کمک می‌شود و خواندن در جمع پلی برای کودکان خواهد شد تا بتوانند مهارت‌های زندگی را بدون دریافت آموزش‌های مستقیم بیاموزند. تعداد اندک افراد شرکت‌کننده در این حلقه را نمی‌توان نقطه ضعفی برای پژوهش برشمرد؛ زیرا «کوچک‌تر بودن نمونه، به پژوهشگر فرصتی برای عمیق‌تر نگرستن می‌دهد. بنابراین حجم کوچک نمونه‌ها نه تنها از ارزش علمی تحقیق نمی‌کاهد، بلکه گواهی بر اعتبار یافته‌های آنها به شمار می‌آید» (منصوریان، ۱۳۹۳: ۱۹۸).

گردآوری و سازماندهی داده‌ها

داده‌های این پژوهش از طریق مصاحبه و مشاهده گردآوری شد. هر جلسه حلقه مطالعاتی با استفاده از دستگاه ضبط (با اجازه مربی کلاس) ضبط شد. علاوه بر جلسات، گفتگوهای میان پژوهشگر و مربی، و پژوهشگر و کودکان شرکت‌کننده نیز ضبط شد. در حین برگزاری جلسه نیز یادداشت‌برداری و عکس‌برداری (عکس‌ها توسط همکار پژوهشگر تهیه شد) انجام گرفت. شاید بتوان پیازه را اولین کسی دانست که با استفاده از مصاحبه و مشاهده به گردآوری اطلاعات از کودکان پرداخته است. «پیاژه برای درک اندیشه‌های بالقوه منحصر به فرد خردسالان، آزمون‌های استاندارد را که پاسخ‌های کودکان را به اجبار در «مسیرهای مصنوعی سؤال و جواب» محبوس می‌کرد، کنار گذاشت و به جای آن، نوعی مصاحبه بالینی بدون نتیجه‌نهایی را طرح‌ریزی کرد که بروز گرایش‌های خودبه‌خود را در بچه‌ها تشویق می‌کرد. او

^۱ این اهداف برگرفته از بروشور حلقه مطالعاتی خواندن در محل خانه کتابدار است.

همچنین ساعات بسیاری را به مشاهده فعالیت‌های خودبه‌خود کودکان گذرانند. هدف از این مشاهدات، کنار نهادن پیش‌پنداشت‌های بزرگسالان در مورد تفکر کودکان، و یادگیری از خود کودکان بود» (کرین، ۱۳۹۴: ۱۵۶). رویکرد علم جامعه‌شناسی نیز در مطالعات کودکی «حرکت از تحقیق درباره کودکان به سوی تحقیق به همراه یا تحقیق با کودکان است» (کورسارو، ۱۳۹۲: ۸۵). برای رسیدن به این هدف از رویکردهای خردنگر و کلان‌گر در جامعه‌شناسی استفاده شده است که مصاحبه فردی و گروهی با کودکان نیز یکی از روش‌های رویکرد خردنگر است. به نظر در و فیگرسون (۲۰۰۲)، استفاده از مصاحبه‌های فردی و گروهی با کودکان یکی از قوی‌ترین روش‌های کشف تفاسیر واقعی کودکان از زندگی‌شان است. با وجود این، پژوهشگران باید از این نکته آگاه باشند که همان‌طور که در دیگر روش‌های تحقیقی نیز صادق است، عدم تعادل قدرت بین پژوهشگر و پاسخگو به دلیل وجود تفاوت‌های موقعیتی سنی، مسأله‌ای بسیار مهم است. روش‌هاش کاهش این نابرابری‌های قدرتی عبارتند از: مصاحبه گروهی، ایجاد فضای طبیعی، استفاده از روش‌های ترکیبی و درگیر کردن هر دو طرف در مصاحبه (نقل از: کورسارو، ۱۳۹۲: ۹۳-۹۴).

با توجه به نکات فوق، پژوهشگر سعی کرد تا حلقه مطالعاتی که گروهی متشکل از ۵ دانش‌آموز بود حالت عادی خود را حفظ کند و کودکان با فراغ‌بال به بیان نظرات و احساساتشان بپردازند و فعالیت‌هایی را که باید در حلقه انجام می‌دادند، به شکل عادی قبل از شروع پژوهش انجام دهند. پس از اتمام هر جلسه، از اتفاقات مهمی که نظر پژوهشگر در حین جلسه به آنها جلب شده بود، مسائلی که باید در جلسه بعد مد نظر قرار می‌گرفت، تحلیل اولیه موارد مطرح شده در کلاس، سؤالاتی که برای پژوهشگر پیش آمده بود و باید برای آنها پاسخی یافت می‌شد، و تغییراتی که باید در گزارش‌های قبلی با توجه به یافته‌های جدید انجام می‌گرفت، گزارش یا خلاصه تحقیقی تهیه شد. فایل‌های ضبط شده پیاده‌سازی شدند. کدگذاری بخشی از این فایل‌ها به کمک نرم‌افزار Nvivo انجام شد. در مرحله کدگذاری داده‌ها، ابتدا داده‌ها بارها و بارها مرور شدند و با «خرد کردن داده‌ها که به مفهوم‌پردازی و مقوله‌پردازی می‌انجامد» (محمدی، ۱۳۸۷: ۱۰۷) فرایند تجزیه و تحلیل آغاز شد. به دلیل این که «پژوهشگر بدون هیچ محدودیتی به نام‌گذاری مفاهیم می‌پردازد» (منصوریان، ۱۳۸۸)، این مرحله «کدگذاری باز» نامیده می‌شود. هنگام کدگذاری باز مفاهیمی که در داده‌ها مستتر بود آشکار شد و شباهت‌ها و تفاوت‌های میان آنها مشخص گردید. در گام بعدی که «کدگذاری محوری است، فرایند اختصاص کد به مفاهیم موجود در داده از حالت کاملاً باز خارج می‌شود و شکلی گزیده به خود می‌گیرد و در مرحله آخر اجزای اصلی تئوری به

تدریج خود را نشان می‌دهد و پژوهشگر براساس این اجزای نوظهور^۱ در کار کدگذاری گزیده‌تر عمل می‌کند» (همان). در مرحله دو و سه کدگذاری ارتباط میان مقولات و زیر مقولات برقرار می‌شود. البته به دلیل این که پژوهش حاضر از نوع مطالعه موردی است و در پایان نیازی به تولید نظریه در این نوع پژوهش وجود ندارد، دقت انجام کدگذاری‌ها در سطح سازماندهی داده‌ها و آماده نمودن گزارش انجام شد.

مربی برای هر جلسه از حلقه مطالعاتی، برنامه ویژه‌ای دارد، مثلاً در برخی جلسات یکی از کودکان عضو حلقه کتابی را بلندخوانی می‌کند و برای فعالیت‌های پس از خواندن کتاب برنامه‌ریزی می‌کند. در برخی جلسات مربی کتابی را انتخاب و متناسب با اهداف کتاب فعالیت‌هایی را برنامه‌ریزی می‌نماید. قطعاً تأثیر نگاه و نظرات کودکان عضو حلقه منجر به ایجاد تغییراتی در اجرای برنامه‌ها می‌شود. بخشی از داده‌های گردآوری شده از این جلسات بر مبنای برنامه هر جلسه از کلاس سازماندهی شده است.

گزارش پژوهش

در جلسات حلقه مطالعه، کودکان و مربی به دور یک میز می‌نشینند ولی در طول جلسه بچه‌ها می‌توانند آزادانه تحرک داشته باشند. گاهی مربی از بچه‌ها می‌خواهد تا همگی به صورت دایره روی زمین بنشینند و او برایشان کتاب بخواند. هنگام اجرای نمایش و بازی بچه‌ها با اشتیاق می‌ایستند و نقش‌های خود را ایفا می‌کنند.

بلندخوانی در گروه: نقد و انتخاب کتاب

در این فعالیت یکی از اعضای حلقه کتابی را بلند می‌خواند. عنوان کتاب و نویسنده و مترجم کتاب را می‌گوید. بقیه اعضا به او گوش می‌دهند. پس از پایان کتابخوانی، مربی از بچه‌ها می‌پرسد که آیا کتاب را دوست داشتند یا خیر؟ مربی درباره لحن کتاب از بچه‌ها می‌پرسد و درباره لحن کتاب توضیح می‌دهد.^۲ سپس مربی از بچه‌ها می‌خواهد کتاب را نقد کنند. تعدادی از بچه‌ها با تعجب درباره معنای نقد می‌پرسند و مربی توضیح می‌دهد که بگویند کتاب را دوست داشتند یا نه؛ و از تک تک آنها نظرشان را درباره بخش‌هایی که دوست داشتند و بخش‌هایی که دوست نداشتند، می‌پرسد. در پایان با نظر مثبت بچه‌ها، مربی اعلام می‌کند که نظر مثبت کودکان به این نوع از کتاب‌ها را به کتابخانه خانه کتابدار اعلام خواهد کرد. بچه‌ها در این بخش از کلاس با همکاری یکدیگر نقاط مثبت و منفی کتاب را بررسی نمودند و

^۱ Emergent components

^۲ در آن جلسه کتابی با لحن طنز خوانده شد.

مهارت‌های خود را در زمینه کلام و نقد گسترش دادند. آزادی در ابراز عقیده درباره دوست داشتن یا دوست نداشتن یک اثر، از جمله ویژگی‌های مثبت این جلسات است. بچه‌ها بدون ترس از قضاوت شدن و یا مورد تمسخر قرار گرفتن نظرشان را بیان می‌کنند. کودکان با مشاهده اهمیت نظرشان در انتخاب کتاب مناسب برای کتابخانه، به نقش تأثیرگذار خود در مسائل مرتبط با کودکان پی می‌برند.

نقش حمایتی کتابخانه از حلقه مطالعاتی

مربی به بچه‌ها می‌گوید که قرار است کتاب بنویسند. بچه‌ها خوشحال نمی‌شوند ولی وقتی مربی به آنها توضیح می‌دهد که این کار به مرور انجام خواهد شد، آرام می‌شوند. مربی از بچه‌ها می‌خواهد همراه او به کتابخانه (طبقه فوقانی محل تشکیل حلقه مطالعاتی) بروند تا به بررسی کتاب‌ها (متن و تصویر) بپردازند. هر کدام از بچه‌ها در کتابخانه کتابی را برای خودش انتخاب می‌کند. بچه‌ها کتاب را به مربی می‌دهند تا او در طول یک هفته کتاب‌ها را بررسی نموده و سپس کتاب‌ها را دوباره به بچه‌ها برگرداند. در مرحله بعد هر کودک باید کتاب انتخابی خودش را در کلاس ارائه دهد و مدیریت و برنامه‌ریزی برای فعالیت‌های پس از خواندن نیز بر عهده او خواهد بود.

فعالیت خواندن در حلقه مطالعه زمانی تداوم می‌یابد که کتابخانه‌ای برای تأمین منابع مناسب وجود داشته باشد. نباید اهمیت وجود کتابخانه و منابعی را که از طریق آن قابل دستیابی است در فعالیت‌های ترویجی نادیده گرفت. تولید کتاب منجر به افزایش دقت کودکان به جزئیات یک کتاب می‌شود. در این فعالیت کودک جزئیات کتاب را بررسی می‌کند. نگارش کتاب چگونه است؟ آیا او این نوع از نگارش را دوست دارد یا خیر؟ و درباره این که خودش چگونه کتابش را خواهد نوشت می‌اندیشد. کودک به محتوای کتاب دقیق می‌شود. آیا او این موضوع را دوست دارد؟ برای او چه موضوعی مهم است و او قرار است درباره چه بنویسد؟ تصویر کتاب برای گروه سنی پیش از دبستان و سال‌های اول دبستان، جایگاه ویژه‌ای دارد. تصاویر باید در عین دقیق بودن دارای ارزش هنری نیز باشند و ذوق هنری کودک را تحریک نمایند. کودک در هنگام انتخاب کتاب به تصویرهای آن و ویژگی‌های ظاهری کتاب بسیار توجه می‌کند. اگر کتاب شکلی خاص داشته باشد و یا اندازه‌اش مانند قطع کتاب‌های متعارف نباشد، کودک بیشتر توجه نشان می‌دهد و حالا فرصتی برای او فراهم شده تا کتاب بسازد با معیارها و ویژگی‌های مورد علاقه خودش و در راه ساختن این کتاب، کتابی که انتخاب کرده نقش راهنما را برای او خواهد داشت.

نقش کودکان در اداره جلسه حلقه مطالعاتی

هر جلسه یکی از اعضا کتابی را که در جلسه قبل انتخاب نموده است برای دیگر اعضای حلقه بلندخوانی می‌کند. گزارش یکی از این جلسات:

بچه‌ها دور میزی نشسته بودند و یکی از آنها کتابش را برای دیگر اعضا خواند. بچه‌ها سؤالاتی از او پرسیدند، به عنوان نمونه درباره نحوه تلفظ اسامی شخصیت‌های داستان^۱. کودک کی که بلندخوانی می‌کرد با دقت و بدون این که تمرکز خود را برای ادامه خواندن از دست دهد، به سؤالات دوستانش پاسخ گفت. پس از پایان کتابخوانی، کودک سؤالاتی را که از کتاب طرح کرده بود تا میزان درک دوستانش از آنچه خوانده را ارزیابی کند، میان آنها پخش کرد. سؤالات با جزییات بسیار طرح شده بود و بسیاری از اعضا نتوانستند به آن پاسخ دهند و همین منجر به ایجاد کشمکش و بحث میان اعضا شد.

این روند اداره کلاس به نوعی تمرین صبر، احترام به عقاید مخالف، و پرهیز از حس انتقام‌جویی است. نکته قابل توجه مقیاس و معیاری است که سیستم ارزشیابی مدارس در ذهن کودکان ایجاد کرده است. بچه‌ها وقتی با مربی کار می‌کنند همیشه درخواست بازی و درست کردن کاردستی را دارند اما زمانی که خودشان کلاس را اداره می‌کنند، این شیوه‌ها را بر نمی‌گزینند. مربی در ارائه بچه‌ها انتظار استفاده از کاردستی، نقاشی کشیدن و... را داشت. او موادی را نیز که فکر می‌کرد برای این هدف مناسب است، در کلاس آماده می‌کرد اما توضیحی به بچه‌ها نمی‌داد و آنها را در انتخاب و تصمیم‌گیری آزاد می‌گذاشت. بچه‌ها نیز به شیوه امتحان، درک مفاهیم دوستان خود را ارزیابی نمودند.

اجرای نمایش

از فعالیت‌های مورد علاقه بچه‌ها بازی و اجرای نمایش در حلقه مطالعاتی است. اجرای نمایش براساس یک نمایشنامه مناسب سن بچه‌ها انجام می‌شود. بچه‌ها در این فعالیت تحرک بسیار زیادی دارند و در ضمن با یک نوع از منابع خواندنی (نمایشنامه) نیز آشنا می‌شوند.

تقویت مهارت تفکر انتقادی و تمرین مباحثه

^۱ داستان خوانده شده در کلاس یک داستان ترجمه شده به فارسی بود.

گفتگو و بیان نظرات یکی از ویژگی‌های حلقه مطالعاتی است. در یکی از جلسات مربی از بچه‌ها خواست تا نظرشان را درباره خانواده خود بگویند: چه چیز را در خانواده‌یشان دوست دارند و دلشان می‌خواهد چه چیز در خانواده تغییر کند؟ مربی نظر بچه‌ها درباره کلاس درس در مدرسه‌شان را نیز پرسید. مربی در این گفتگو تلاش می‌کرد تا هر یک از بچه‌ها بدون تأثیر گرفتن از دیگری نظر خودش را بگوید. در این گفتگو گاهی کشمکش میان دختران و پسران به وجود می‌آمد، به عنوان مثال اگر دختران دلشان می‌خواست کلاس درسشان به رنگ صورتی باشد، پسران واکنش منفی نشان می‌دادند. دسته‌بندی دخترها و پسران در این گفتگو بسیار مشهود بود. اگر پسران در موردی با یکدیگر هم عقیده بودند، با حرکت دست و سر به شدت یکدیگر را حمایت می‌کردند. نکته جالب توجه دیگر، توضیح منظور مربی توسط بچه‌ها برای یکدیگر بود. اگر یکی از بچه‌ها سؤال مربی را درک نمی‌کرد، دیگران سعی می‌کردند با بیانی متفاوت سؤال را برای او توضیح دهند. تمرین کودکان برای احترام گذاشتن به عقاید یکدیگر، مهارت ارتباط برقرار کردن در یک گروه، و صبر و تمرین برای رسیدن نوبت جهت ابراز عقیده، از جمله مزیت‌هایی است که کودکان در این گفتگوها می‌آموزند و تجربه می‌کنند.

آزادی کودکان در بیان سؤالاتشان

در یکی از جلسات از بچه‌ها خواسته شد تا سؤالاتی را که در ذهن دارند بنویسند و روی یک صفحه بچسبانند. بعضی از بچه‌ها سعی می‌کردند، سایرین سؤالات آنها را نبینند و برخی دیگر نیز با آگاهی از سؤالات دوستان خود، سؤالی مشابه می‌پرسیدند. پرسش‌های کودکان در جدول ذیل درج شده است. لازم به توضیح است که ویرایشی روی سؤالات انجام نشد.

جدول ۱ - پرسش‌های بچه‌ها

پرسش‌های اعضای حلقه	
خدا را کی آفریده؟	چرا دوست من باران خیلی بد اخلاق است؟
اولین آدم کی بوده؟	چرا مربی حلقه خیلی دوست داشتنی است؟
چگونه عجایب ۷ است؟	چرا الف ^۱ عجول است؟
چرا مربی حلقه با ما بازی نمی‌کنه؟	چرا همه آدم‌ها سؤال دارند؟
چرا معلمای ما خوش اخلاقن؟	چرا من مدرسه می‌رم؟

^۱ نام دوست کودک در حلقه مطالعاتی

پرسش‌های اعضای حلقه	
چرا پرسرها موهاشون کوتاه است؟	چرا من با دوستم دوستم؟
چرا س ^۱ عجول است؟	چرا تلویزیون هستش؟
چرا خانم معلم من مشق کم می‌دهد؟	چرا تلویزیون برنامه‌های خشن نشان می‌دهد؟
چرا ناظم ما را می‌زند؟	

بیشتر سؤالاتی که کودکان مطرح کردند، سؤالاتی است که در محیط زندگی خود و در مواجهه با اتفاقات روزمره و اطرافیانشان در آنها شکل گرفته است. برای برخی از این سؤالات پاسخ مشخصی وجود ندارد و این مسأله‌ای بود که در آن جلسه برای مربی کلاس مشخص شد. پس از این مرحله نظر بچه‌ها درباره این که چگونه می‌توان پاسخ سؤالات را یافت پرسیده شد:

جدول ۲ - راه‌های یافتن پاسخ

راه‌های یافتن پاسخ
از فکر خودمان/ ذهن
پدر و مادر
کتاب
از امام محمد باقر در بهشت می‌پرسم

تقریباً بیش از نیمی از کلاس برای یافتن پاسخ، فکر و ذهن خود را مطرح کردند. در فلسفه مونتسوری اشاره می‌شود که کودک در مراحل رشد هوشمندتر شده «و توجه او به فضای بیرونی جلب می‌شود و می‌خواهد همه چیز را در مورد جهان بزرگ، از جمله جهان اجتماعی، و درست و نادرست آن، بداند. کودک می‌خواهد بفهمد چرا جهان چنین است و درباره محیط خود، اطلاعات کسب کند. در این راستا کودک کاملاً جاه‌طلب است» (کرین، ۱۳۹۴: ۱۲۰). شاید این فلسفه توضیحی باشد برای این که چرا کودکان به ذهن خود برای پاسخ به پرسش‌هایش مراجعه می‌کنند. یکی از اعضای حلقه به این نکته اشاره نمود که پاسخ سؤالاتش را از امام محمد باقر در بهشت می‌پرسد. پیازه در بخشی از نظریه رشد شناختی

^۱ نام دوست کودک در حلقه مطالعاتی

خود برای سنین ۷ تا ۱۱ سال نظری را درباره تفکر کودکان درباره بازی مطرح می‌کند: «او علاقه‌مند بود بداند که آیا کودکان فکر می‌کنند که قوانین بازی می‌تواند تغییر کند یا خیر. او دریافت که قوانین برای آنها ثابت و غیرقابل تغییر است. آنها می‌گفتند قوانین را برخی افراد معتبر و قدرتمند، دولت، یا خداوند بنا نهاده است. قوانین نمی‌توانند تغییر کنند؛ زیرا در آن صورت بازی واقعی نخواهد بود» (همان: ۱۷۵). به نظر می‌رسد در یافتن پاسخ پرسش‌ها نیز کودکان ممکن است با قواعد و قوانین ثابتی روبرو شوند که تنها باید از آن برای یافتن پاسخ پیروی نمود.

اینترنت و اپلیکشن‌های تلفن همراه برای کودکان در این بررسی تنها وسیله‌ای برای بازی و یا انجام سریع تکالیف درسی بودند. جستجو در اپلیکیشن‌های تلفن همراه فقط به قصد یافتن بازی‌های جدید انجام می‌شود و کودکان تصور مشخصی از نحوه جستجو در اینترنت و یافتن پاسخ سؤالات غیردرسی خود از این منبع نداشتند.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

حلقه مطالعاتی کودکان فضایی ایجاد می‌کند که کودکان در کنار هم و بدون این که احساس کنند قدرت بزرگسالی آنها را کنترل می‌کند به فعالیت‌های خواندن بپردازند. در حلقه مطالعاتی قوانینی که در مدارس وجود دارد و تخطی از آنها منجر به از دست دادن یک منفعت یا تنبیه خواهد شد، وجود ندارد و لذا کودکان با آزادی به بیان عقایدشان، تحرک در فضای کلاس و برقراری ارتباط با مربی و سایر اعضای حلقه می‌پردازند. ویژگی‌های حلقه متناسب با ویژگی‌های کودکان است و این هماهنگی منجر به ایجاد ارتباط موثر کودکان و برنامه‌های حلقه مطالعاتی می‌شود. در نتیجه برنامه‌های ترویج خواندن در حلقه به راحتی قابل انجام است و مورد استقبال کودکان قرار می‌گیرد. حلقه مطالعاتی با اجرای برنامه‌های متنوع کتابخوانی، بلندخوانی، بحث و گفتگو، بازی، ساخت کاردستی، اجرای نمایش و... خواندن را به امری دلپذیر برای کودکان تبدیل می‌کند.

در خواندن خلاق کودکان محور، کودک یک شنونده منفعل نیست و در بخش‌های مختلف خواندن شرکت می‌کند و نقش فعالی در برگزاری جلسات خواندن دارد. حلقه مطالعاتی خانه کتابدار این ویژگی را برای کودکان قائل می‌شود. وقتی کودکان در برنامه‌های حلقه شرکت می‌کنند یاد می‌گیرند عقاید خود را بدون ترس از مسخره شدن یا مورد قضاوت قرار گرفتن ابراز نمایند و در مقابل، به عقاید سایر اعضا که ممکن است با عقاید آنها همسو نباشد احترام بگذارند. در بحث‌های گروهی تمرین صبر می‌کنند و یاد می‌گیرند که باید نوبت را رعایت کنند. با اجرای نمایش و شنیدن داستان‌ها، زندگی در نقش‌های متفاوتی

را تجربه می‌کنند و بدون این که خطری تهدیدشان کند از قرار گرفتن در نقش‌های مختلف درس می‌گیرند. با شرکت در فعالیت‌های مختلف حلقه مهارت‌های فکری و اجتماعی خود را تقویت می‌نمایند و لذا عزت نفس در آنها قوی خواهد شد.

با توجه به مفهوم تفکر انتقادی که بر «تفکری مستدل و منطقی است که بر تصمیم‌گیری ما در خصوص آنچه می‌خواهیم انجام دهیم یا باور داشته باشیم» (انیس، ۱۹۸۷، نقل از: مکتبی‌فرد، ۱۳۸۸: ۳۶۴) متمرکز است، حلقه مطالعاتی نقشی سازنده و فعال در ایجاد این نوع تفکر در کودکان دارد. وقتی کودکان شروع به نقد کتاب و یا نقد صحبت‌های یکدیگر می‌کنند، فرایند شکل‌گیری تفکری مستدل و منطقی در آنها ایجاد می‌شود. بچه‌ها در حین بلندخوانی کتاب‌ها آزادانه پرسش‌هایی را که برایشان به وجود آمده، بیان می‌کنند. فضای به دور از قوانین و ضوابط محیط‌های آموزشی این امکان را برای کودکان فراهم می‌کند تا هر سؤالی در ذهن دارند بپرسند. این ویژگی‌ها همگی کمک می‌کند تا همراه با کتابخوانی، شناخت از خود و مهارت‌ها، و در نتیجه هویت فردی کودک شکل بگیرد. کودک از همراهی با جمع لذت ببرد و در یک گروه اجتماعی به تقویت مهارت‌های اجتماعی و زندگی در خود بپردازد.

شیوه اجرای حلقه مطالعاتی کودکان خانه کتابدار کودک و نوجوان، می‌تواند به عنوان الگویی برای بخش کودکان کتابخانه‌های عمومی در ایران اجرا شود. با بهره‌گیری از تجربیات خانه کتابدار می‌توان حلقه‌هایی مطالعاتی ایجاد نمود که فراتر از محلی برای مرور مطالب درسی باشند و توجه به تفکر، بحث و گفتگو، خواندن کتاب‌های با کیفیت، فعالیت‌های سرگرم‌کننده (در کنار کتابخوانی) در آنها الویت داشته باشد. نکته قابل تأمل در تاسیس چنین حلقه‌هایی، توجه به گردآوری کتاب‌هایی است که از نظر ادبی، تصویر، ارائه محتوا و شکل ظاهری با کیفیت باشند و همچنین حضور یک مربی آگاه و ورزیده در کنار کودکان؛ مربی حلقه مطالعاتی باید بتواند با توجه به نیازهای کودکان و مسائل جامعه و جهان (فقر، جنگ‌ها، آوارگی و...) متون مناسبی را برای خواندن انتخاب نماید. او باید با شیوه‌های ترویج خواندن آشنا باشد و بتواند فعالیت‌های پیش از خواندن، کتابخوانی و فعالیت‌های پس از خواندن را برای بچه‌ها در نظر بگیرد. از دیگر نکاتی که در ایجاد یک حلقه مطالعاتی باید به آن توجه نمود، توجه به گروه‌های سنی کودکان و تفکیک آنها در گروه‌های سنی مجزا است. نیازها و تجربیات کودکان پیش از دبستان با کودکان سال‌های آغازین دبستان بسیار متفاوت است، به همین دلیل تفکیک سنی از اهمیت بسیاری برخوردار است و بی‌توجهی به آن منجر به کاهش اثربخشی یک حلقه مطالعاتی می‌شود.

منابع

- بازرگان، عباس (۱۳۹۱)، *مقدمه‌ای بر روش‌های تحقیق کیفی و آمیخته: رویکردهای متداول در علوم رفتاری*، تهران: دیدار.
- پاول، رونالد (۱۳۸۵)، *روش‌های اساسی پژوهش برای کتابداران*، ترجمه نجلا حریری، ویراست دوم، تهران: دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات، مرکز انتشارات علمی.
- کرین، ویلیام کریستوفر (۱۳۹۴)، *نظریه‌های رشد: مفاهیم و کاربردها*، ترجمه غلامرضا خوی‌نژاد و علیرضا رجایی، تهران: رشد.
- کورسارو، ویلیام ای (۱۳۹۲)، *جامعه‌شناسی کودکی*، ترجمه علیرضا کرمانی و مسعود رجبی اردشیری، تهران: ثالث.
- محمدی، بیوک (۱۳۸۷)، *درآمدی بر روش تحقیق کیفی*، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- مکتبی‌فرد، لیلیا (۱۳۸۸)، «انواع تفکر و ارتباط آنها، با تأکید بر تفکر انتقادی»، *فرهنگ*، ۶۹، صص ۳۵۹-۳۷۲.
- منصوریان، یزدان (۱۳۹۳)، *روش تحقیق در علم اطلاعات و دانش‌شناسی*، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت).
- (۱۳۸۸)، «امیدها و تردیدهای پژوهشگران به رویکرد کیفی در فرایند پژوهش»، *کتاب ماه کلیات*، ۱۳:۳ (پیاپی ۱۴۷)، صص ۶۰-۶۵.

Beheshti, Jamshid & Andrew Large. Editors. (۲۰۱۳), *The information behavior of new generation: children and teens in ۲nd century*, Scarecrow press.

Case, Donald (۲۰۰۷), *looking for information: a survey of research on information seeking, needs, and behavior*, ۲nd ed, Elsevier.

Tracey, Diane. & Mandel Morrow (۲۰۰۶), *Lenses on reading: an introduction to theories and models*. New York: Guilford Press.

بخش درباره ما از وبسایت خانه کتابدار کودک و نوجوان و ترویج خواندن (آخرین تاریخ بازدید:

<http://www.hlpr.ir/about>: (۹۴/۱۰/۲۸)

